

JESSA CRISPIN

DE CE

Nu este de ajuns să avem
mai multe femei în poziții
de conducere, dacă ele nu
înfruntă sistemul.

— THE GUARDIAN

NU SUNT

FEMINISTĂ

UN MANIFEST FEMINIST

Problema feminismului universalist

„Toate femeile ar trebui să fie feministe!“ Auzim asta peste tot astăzi – în mediul online, în reviste și cam în orice gen de discuție. Ideea e că acești avocați ai feminismului universalist consideră că probabil ești deja feministă! Dacă ești de părere că femeile ar trebui să primească același salariu pentru aceeași muncă, dacă ești de acord cu faptul că femeile au dreptul să hotărască singure în chestiuni medicale sau de familie, atunci ești, de fapt, deja feministă și ar trebui să îți „revendici“ această titulatură.

Ideea de feminism universalist a pătruns în cultura populară mai ales după decenii în care femeile celebre s-au străduit să se distanțeze de această etichetă, astfel încât să nu apară neprietenoase sau să nu le scadă cota pe piață. Acum, s-a întors roata. Ce nu era la modă a devenit astăzi în vogă. Ce nu era vandabil a devenit astăzi strategie de marketing. Celebrități, cântărețe și actrițe – toată lumea aclamă acest cuvânt. Se regăsește în revistele de modă, în emisiunile de televiziune, în muzica zilelor noastre. Feminismul e la modă.

Prin urmare, suntem toate conștiente că ar trebui să ne numim feministe. Mai puțin clar însă e ce obținem cu asta. Ce se presupune că ar trebui să facem după ce

ne-am cumpărat îmbrăcămintea și accesoriile adecvate (eșarfa de 220 de dolari de la Acne Studios pe care scrie „FEMINISTĂ RADICALĂ“ sau, poate, puloverul de 650 de dolari pe care scrie același lucru) și le-am purtat cu mândrie în public? Și *de la cine*, mi-aș permite să întreb, ar trebui, de fapt, să recuperăm adevăratul înțeles al cuvântului „feminism“?

Bărbații sunt cei care i-au distrus semnificația? Au investit foarte multă energie încercând să distorsioneze cuvântul și transformându-l într-o insultă, ținând prelegeri panice în legătură cu vrăjitoarele *feminaziste* ale căror doleanțe, acțiuni și discursuri duc la decăderea societății actuale și atrag mânia lui Dumnezeu, care va trimite peste omenire uragane și cutremure. Nu, se pare că un predicator de dreapta care îți trânteste în nas cuvântul „feminist“ ca să te rușinezi nu reușește decât să te facă să te simți și mai mândră că îl accepți.

În schimb, femeile sunt cele care le cer femeilor să revendice cuvântul *feminist* de la alte femei. Feministele de astăzi le acuză pe feministele adevărate că au stricat bunul renume al feminismului și le-au convins pe celelalte femei să se țină la distanță de cauza feministă.

Feminismul a fost întotdeauna un soi de cultură marginală – un grup mic de activiste radicale și ciudate care au constrâns societatea să se miște în direcția indicată de ele. Nu au existat multe femei care să devină sufragete, legându-se de garduri, intrând în greva foamei, spărgând ferestre sau detonând bombe. Copleșitoarei majorități nu i-a păsat sau și-a dorit ca altele, celelalte, să nu se mai agite atât. Nu majoritatea femeilor a creat o viață publică pentru femei, organizând bănci sau afaceri deținute de

femei, dând naștere unei rețele de medici calificați să facă intervenții sigure (deși, la vremea respectivă, încă ilegale) pentru avorturi, luptând pentru un loc al femeilor în sistemul educațional și scriind texte radicale și manifeste. Majoritatea femeilor din perioada celui de-al doilea val și-a dorit doar un trai confortabil (căsnicie), cu ceva mai multă independență.

Întotdeauna a fost vorba despre un grup mic de radicale – femei puternice, care au făcut munca dificilă de a trage înaintea situația femeilor, de cele mai multe ori prin acțiuni și cuvinte revoltătoare. Cele mai multe femei au beneficiat de pe urma acțiunilor celor puține, luând distanță față de ce spuneau sau făceau respectivele.

Acum însă asistăm la o dinamică inversată între radicalism și tradiționalism. Acum, cele aparținând curentului predominant vor să revendice spațiul radicalilor pentru ele însele, trecând sub tăcere sau negând simultan lupta pe care o duc radicalii. Aud cuvântul *feminazism* folosit mai des astăzi de tinerele feministe decât l-au folosit vreodată bărbații de dreapta. Și îl folosesc în aceeași manieră: să blameze și să se distanțeze de activiste și de revoluționare. Cele mai cunoscute scriitoare feministe de astăzi s-au făcut luntre și punte tot încercând să distorsioneze lucrurile și să se distanțeze de predecesoarele lor, falsificând deliberat lucrările unor femei ca Andrea Dworkin și Catherine MacKinnon* și refuzând asocierea cu vreuna dintre ele. „Rușinea (lui Dworkin), transformată în armă, n-are loc

* Feministă radicală, profesoară, activistă și autoare, cu o carieră în drept, axată pe drepturile femeilor și pe condamnarea exploatarei sexuale și abuzurilor. (*N. red.*)

în niciun tip de feminism la care aş putea eu să ader“, scria Laurie Penny într-un editorial din *New Statesman*, fără să explice și cum a ajuns să rezume în acest fel sistemul de credințe al lui Dworkin.

Ca să facă feminismul acceptabil pentru toată lumea, trebuie să se asigure că nimeni nu se simte deranjat de scopurile feministe; prin urmare, feministele care pledează pentru schimbări sociale radicale trebuie eliminate. Însă, scopul principal al feminismului a fost tocmai acela de a-i face pe oameni să se simtă inconfortabil. Trebuie să se producă un cataclism emoțional pentru ca o persoană sau o societate să se apuce, din proprie inițiativă, să facă schimbări semnificative, drastice. Înainte ca schimbarea să fie făcută intenționat, trebuie să simțim puternic, până în adâncul nostru, nevoia de schimbare. Iar un feminism în cadrul căruia toată lumea se simte confortabil e unul în care fiecare urmărește propriul interes, mai degrabă decât interesul general. Prin urmare, în vreme ce feminismul a ajuns să fie la modă, adevărata operă a feminismului – o societate mai echitabilă – a devenit mai demodată decât oricând.

Să faci din feminism un țel universal pare de bun augur – sau, cel puțin, pare o chestiune neutră –, dar acest lucru derulează cu sine și chiar accelerează un proces care se află la antipozii cauzei feministe: distragerea atenției dinspre societate spre individ. Ce era pe vremuri acțiune colectivă și viziune împărtășită despre cum ar trebui să muncească și să trăiască femeile în lume a devenit politică identitară, o mutare de accent pe istoria individuală și pe realizări, și o reticență sporită în împărțirea aceluiași spațiu cu oameni care au opinii, viziuni asupra lumii și istorii diferite. Ne-a

divizat în grupuri din ce în ce mai mici, până am ajuns să rămânem doar cu noi înșine, cu grijile și energiile noastre direcționate spre interior, nu în afară.

Te-ai putea întreba, în timp ce spicuiști literatura feministă contemporană, de unde vine accentul pus pe necesitatea revendicării etichetei de „feminist(ă)“?

Dacă o femeie crede că merită să fie plătită la fel ca un bărbat care desfășoară același gen de activitate, dacă susține că ar trebui să hotărască pe cont propriu dacă și când să întrerupă o sarcină și dacă votează conform acestor convingeri, atunci de ce ar trebui să ne pese dacă se consideră sau nu feministă?

Există motive serioase pentru care o femeie, și chiar una care crede cu tărie în egalitate, ar putea fi reticentă să îmbrace identitatea feministă. Feminismul a avut și momentele sale mai sumbre – de la rasismul orb proferat de unele dintre conducătoarele mișcării și până la coalizarea cu anumiți conducători religioși în campaniile împotriva pornografiei – și e de înțeles de ce unele femei au dificultăți în a concilia aceste eșecuri cu însemnătatea mișcării ca întreg.

Însă, în loc să afle de ce ai rețineri în adoptarea identității feministe, feministele universaliste, în avântul lor de a converti, îți vor explica ele care îți sunt motivațiile. Poate că te gândești, vor susține ele, că toate feministele sunt lesbiene, că nu se epilează pe picioare, că urăsc bărbații și refuză să devină soții sau mame. Poate îți spui că, pentru a deveni feministă, trebuie să te razi pe cap, să încropești opere de artă folosindu-te de propriul sânge menstrual și

să ascuți muzică folk. Ele sunt de părere că motivele pentru care te îndepărtezi de feminism țin de problema de imagine a feminismului, iar responsabile pentru această imagine sunt feministe radicale ale celui de-al doilea val.

Dacă ținta este universalismul, atunci aceste feministe trebuie să își simplifice mesajul într-o așa măsură, încât singurii care l-ar mai putea dezavua să fie fundamentalistii religioși și misoginii patologici. Ele nu își dau seama că tocmai această simplificare a feminismului până la stadiul călduț și simpatic de Disney e unul dintre motivele principale pentru care femeile le întorc spatele.

Uitați care e treaba, feministelor misionare, înțeleg cum stau lucrurile! E dezamăgitor că ne găsim în situația aceasta actuală deplorabilă. Revoluția durează de mai bine de un secol și problema nu se rezumă la faptul că lumea încă nu acceptă că femeile au un loc în ea. Femeile încă se confruntă cu discriminarea și violența în proporții însemnate și, cumva, ele duc povara acestei situații, fiind, în același timp, învinovățite pentru asta. Dacă ai fost violată e, probabil, vina ta. Dacă stai într-o relație abuzivă, probabil e vina ta. Dacă ești dată la o parte atunci când se pune problema unei promovări și colegii tăi bărbați urcă și tot urcă pe scara ierarhică, probabil că este vina ta. Și aici nu este vorba doar despre faptul că rata agresiunilor sexuale rămâne ridicată, iar procesele penale care se încheie cu condamnarea agresorului sunt puține ori că aprecierea societății față de femei ține de cei pe care i-au crescut (ca mame) sau cu care s-au măritat, mai degrabă decât de contribuțiile lor directe la progresul societății. Problema ține și de faptul că femeile, într-o mare proporție, sunt reținute în a-și lua în mâini propria eliberare și, din cauza

acestui lucru, sunt zădărnice și planurile noastre de a schimba situația generală.

Unele femei refuză să se numească feministe pentru că acest cuvânt ar fi alienant pentru bărbați. Femeile aleg încă să nu își găsească un loc de muncă și să rămână acasă pentru copii, iar unele încă iau lecții de dans la bară, susținând că este o metodă bună de a se menține în formă. Femeile încă își epilează părul de pe tot corpul într-un mod adesea dureros și se prefac imbecile pentru ca pretendenții lor să nu se simtă amenințați în vreun fel. Ele încă își investesc banii și atenția în niște cântăreți care le spun că nu dau doi bani pe ele, „deschide gura“, „curvo“, „suge-mi-o“. Femeile încă se uită la filme de succes și se visează soții care își ajută bărbații sau iubite sexy care au nevoie să fie salvate, în loc să se imagineze în rolul celui care salvează omenirea. Femeile de la Hollywood produc încă filme în care bărbații salvează lumea. Ele încă își iubesc și susțin bătaușii cu care sunt căsătorite, violatorii și glumeții misogini. Femeile încă votează cu republicanii.

Ce e de făcut cu surorile reticente? Multe feministe susțin că răspunsul e convertirea lor la cauza feministă. Și primul (adesea și ultimul în această nouă epocă a feminismului superficial) pas spre această convertire constă în acceptarea etichetei feministe și a identității aferente, și nu în a le arăta că, așa cum se vede cu ochiul liber, lumea și rolul lor în ea sunt de rahat.

În primul rând, ar trebui să recunoaștem *de ce* e important ca femeile să se identifice *ca* feministe – adică de ce e important pentru feministe, nu pentru toată lumea. Asta nu are nicio legătură cu modul în care aleg femeile

să își trăiască viața sau să se comporte la serviciu ori cu familiile lor și în comunitate. Odată cu noul accent pus de feminism pe etichete și identitate mai degrabă decât pe conținutul filozofic și politic al mișcării, capătă o importanță deosebită lucrurile de la suprafață, cum ar fi folosirea anumitor „cuvinte corecte”. (Faptul că acele „cuvinte corecte” se tot schimbă nu temperează în niciun fel furia care crește în rândurile feministelor de pe internet dacă folosești cumva vreun cuvânt greșit.) Asta se întâmplă atunci când simplul fapt de a te numi feministă e considerat un act de radicalism.

Se poate observa asta destul de des pe blogurile feministe sau pe site-uri de tipul BuzzFeed, care se dau *feminist-friendly*: liste cu femei celebre care refuză să se numească feministe. Liste cu astfel de persoane sunt publicate constant pe respectivele platforme online pentru ca feministele cele bune, identificate și etichetate ca atare, să dea din cap a regret, plângându-se de ignoranța altor femei. În secțiunile dedicate comentariilor, aceste feministe le vor înfieră public pe celelalte – în loc să facă eforturi să afle rațiunile fiecărei femei în parte pentru refuzarea etichetei sau să înțeleagă contextele culturale diferite din care provin anumite femei mai în vârstă ori din țări cu tradiții puțin sau deloc cunoscute –, ca să fie împăcate cu modul corect în care gândesc, vorbesc și continuă să pună etichete.

Reporterii revistei *Bust*, pe vremea când era pe față o publicație de orientare feministă, obișnuiau să le întrebe pe toate femeile cărora le luau interviuri dacă se identificau drept feministe. În 2005, cunoscuta cântăreață Björk a răspuns că nu și acel interviu e încă folosit în

listele despre care aminteam ca și cum declarația ar fi fost făcută recent. Björk este considerată una dintre cele mai îndrăznețe și mai inovatoare artiste ale generației sale, indiferent de gen. A susținut foarte multe cântărețe, designeri vestimentari și directori de imagine. A vorbit fără ocolișuri, în interviuri, despre greutățile pe care le presupune faptul de a fi femeie într-o industrie dominată de bărbați. S-a dovedit o ființă extraordinară și o creatoare de excepție, fiind un model pentru cei care doresc să devină cântăreți profesioniști. Dacă ne dăm seama că problema pe care o au feministele cu Björk nu are nimic de-a face cu acțiunile ei, ci cu limbajul folosit și cu modul în care alege să se prezinte, atunci ne putem da seama și că aceasta e o chestiune care ține de o anumită campanie de marketing feministă, nu de o filozofie.

Compar-o pe Björk cu scilicicioasele staruri pop care au descoperit piața de tip *feminist girl power* și care folosesc cuvântul „feminism“ în orice context, însă afișează și transmit atitudini, idei, imagini și mesaje care ne trag înapoi. Cuvântul *feminism* funcționează ca un scut în fața oricărui gen de critică și multe dintre aceste femei sunt proslăvite ca eroine. Dacă folosești cuvântul potrivit, ești absolvită de orice vină. Ai drum liber. Dacă însă nu folosești cuvântul potrivit, asta pune în umbră tot ce ai făcut bun de-a lungul vieții.

Așadar, de ce este atât de importantă această etichetă, dacă ea n-are a face cu aducerea în față, în lume, a unor femei interesante, complicate și extraordinare? Pe scurt: e mai confortabil. Dacă ai în jur numai oameni care sunt de acord cu tine, atunci nu prea mai trebuie să îți pui mintea la contribuție. Dacă ești înconjurată doar de

persoane care se identifică în același fel în care o faci tu, atunci nu trebuie să mai depui eforturi să construiești o identitate unică. Dacă te învârți în cercuri de indivizi care se comportă ca tine, atunci nu trebuie să mai chestionezi propriile alegeri.

Cum devenim, atunci, feministe de nouă generație, dacă asta se cere? Păi, există două căi. Prima este schimbarea de imagine. Trebuie să facem feminismul mai puțin amenințător și să îi dăm o imagine care să poată fi acceptată de cât mai mulți. Trebuie să găsim o modalitate prin care să arătăm că, indiferent de felul în care își trăiesc viețile, toate femeile sunt deja feministe și că tot ce trebuie să facă e să își schimbe etichetele. Ca să obținem asta, trebuie să ucidem concepția dominantă despre ce este feminismul – iar imaginea pe care o avem în minte cu privire la felul în care arată feminismul provine de la feministele celui de-al doilea val. Și discutăm aici despre multă furie și mult păr corporal. Prin respingerea acestei versiuni și prin refuzul de a o pune în context, feminismul ajută la ștergerea propriului trecut radical. Încercând să ia distanță față de sperietorile cu păr la subraț, care își ardeau sutienele în piața publică, feministele actuale reneagă și uită tot binele pe care acea generație l-a făcut.

E important, de aceea, ca scriitoarele feministe recente să susțină public faptul că, în anumite momente, feministele „au cam exagerat“. Toate acele femei înspăimântătoare ca Andrea Dworkin și Catherine MacKinnon, Shulamith